

EN DE CREATIVITEIT

Verslag van de VON-ledenvergadering

Op 20 oktober jl. bespraken een 25-tal VON-leden te Gent het begrip creativiteit vanuit hun eigen ervaringen van de laatste jaren. (Zie de oproep voor deze vergadering in Vonk 1984 : 4, p. 54, waar de vragen die het uitgangspunt vormden, afgedrukt staan).

Over creativiteit is de "VON-visie" nogal formeel : het is een van de vier houdingen die de VON bij de leerlingen zou willen bereiken, samen met een kritische instelling, sociale zin en authenticiteit. Ik citeer even punt 2.4. in zijn geheel (p. 7-8 in de 2° druk, 1984).

"2.4. Als aanvulling op deze drie houdingen propageren wij in de VON de ontwikkeling van de creativiteit. Voor het individu is het creatieve vermogen een uniek middel om zijn eigen grenzen te verleggen. Bovendien is creativiteit de weg om aan de samenleving een nieuwe gestalte te geven en om cultuurvernieuwend te werken.

"Omdat we de persoonlijkheid zien als een totaliteit van veel verschillende aspecten, staan we een opvatting van de creativiteit voor die op alle aspecten van de persoonlijkheid gericht is. Wij verwerpen die verouderde, elitaire creativiteitsopvattingen die vernieuwingskracht uitsluitend voorbehouden voor uitzonderlijk begaafden.

"Wij verzetten ons tegen alle tendenzen om creativiteit in een slechts beperkt aantal domeinen (met name kunst en wetenschap) in te kapselen. Voor ons is iemand creatief als hij voor een probleem, in welk domein dan ook, een oplossing vindt die voor hemzelf nieuw en waardevol is.

"In de VON beschouwen we de creativiteit niet als middel om vrijblijvend een buitenmaatschappelijk bepaalde ontplooiingstekorten te compenseren. Wij zien het creatieve vermogen als de motor voor individuele ontplooiing en maatschappelijke vernieuwing, en als een garantie tegen slaafs conformisme."

Het onderstaande is een poging tot synthese van het gesprek dat die zaterdagmiddag gevoerd werd door mensen van alle leeftijden en uit alle onderwijssoorten en dat door alle deelnemers als verhelderend en perspectieven openend werd beschouwd.

Een onderwijsdoel in de crisis ?

Ten allen tijde heeft de maatschappij conformerend gedrag beloond. In crisistijden is dit nog veel duidelijker het geval : de tijdsgeest moedigt vooral aanpassing aan het bestaande, het vertrouwde aan. Daar reageert nu ieder op zijn eigen manier op.

Aan de ene kant zal wie de vakliteratuur wat volgt, constateren dat allerlei tijdschriften, didactische handleidingen en zelfs schoolboeken veel meer creativiteitsbevorderende lessen opnemen dan tien jaar geleden. Waarschijnlijk zijn ook veel meer leerkrachten (die nog ten dele voor de "crisis" hun vorming kregen) geneigd om creativiteit een belangrijk onderwijsdoel te vinden en daarnaar te proberen te handelen.

Maar terwijl in deze milieus, waar de VON een voet aan de grond heeft, het idee onder een of andere naam leeft, blijken de tegenkrachten zeer sterk.

Leerlingen beseffen zeer duidelijk dat zij op school zitten om iets te leren (en omdat ze moesten) en veel van wat in zgn. "creatieve lessen" gebeurt, geeft hen het gevoel dat ze niets leren. Wanneer vooral taalspelletjes allerhande worden getolereerd, wanneer vooral het "plezante" in de klas wordt gebracht, dan hebben leerlingen het gevoel dat ze worden aan de tel gehouden, i.p.v. onderwezen. Die beruchte attitude-evaluatie telt in feite toch niet mee, de school geeft alleen een echt cijfer op "vakprodukten". Naarmate de leerlingen de hete adem van de werkloosheid heter in hun nek voelen, wijzen ze dat "bezighouden" sterker af : oudere leerlingen, beroepsschoolleerlingen. Jongeren en leerlingen uit het algemeen vormend onderwijs denken minder somber over de toekomst, het beroepsleven staat immers nog verder van ze af. Bij deze leerlingen is dan nog meer mogelijk.

Bij onderwijsbegeleiders allerhande, vindt men dan weer wel de bereidheid om allerlei spelvormen te gaan dulden en aanmoedigen, maar dan liefst binnen het vakje expressie en dat vak blijkt dan weer creativiteit elders buiten te houden.

("Ze hebben het al gehad"). De inkapseling binnen expressie heeft vooral in het beroepsonderwijs zeer negatief gewerkt.

Buiten het vak moedertaal is de creativiteitsgedachte iets te vroeg "uit de mode gegaan". Het leerplan beroepsonderwijs is nog net op tijd hervormd, daar is van alles mogelijk, maar van de mogelijkheden tot creativiteitsbevordering die de moderne wiskunde biedt, is nauwelijks in de praktijk gebruik gemaakt.

En tenslotte : weten de leerkrachten wel wat creativiteit is ? Ook nu weer hadden een paar aanwezigen een duidelijk Aha-Erlebnis : "Oh, is het dat !"

Wat nu ?

Een eerste opmerking betreft de inhouden waar rond men creatief wil laten werken. Er is steeds gesteld geweest dat creativiteit produktgericht moest zijn, maar toch

hebben veel mensen de indruk gehad dat "produktiviteit" in dit verband een vies woord was en dat het volstond interessante processen in de klas te laten gebeuren om iets bereikt te hebben. Dit soort vrijblijvendheid, dat binnen de VON steeds formeel afgewezen is geweest, heeft misschien toch ook gemakkelijker wortel kunnen schieten door de praktijk op VON-conferenties, waar de oefeningen speels waren en de besprekingen kritisch. En elke leraar met wat ervaring zal je vertellen dat men zich beter herinnert wat men deed dan wat men hoorde... Maar de VON hoeft zich dan ook weer niet té schuldig te voelen : andere bijscholingsinitiatieven hebben een veel belangrijkere rol gespeeld bij het verspreiden van de gedachte dat creativiteit leuk of op zijn minst speels moest zijn.

De leerlingen van 1984 willen "degelijkheid", ze willen de zin inzien van wat ze doen en dan zijn ze bereid om hard te werken aan iets, als ze maar inzien dat het gestelde probleem echt is.

Zij willen niet meer zodanig speels experimenteren, wat een paar jaar geleden wél de reële behoefte van leerlingen was. Zij willen overleven, een crisissituatie om kunnen buigen en dat kan alleen, zo vinden ze, als ze iets in handen hebben, methoden daarvoor. Tenslotte blijkt de beslissing om iets te leren bij de leerling te liggen. Daarom kan bv. schrijven met een tekstverwerker zeker creativiteitsbevorderend werken, waarbij de computer als inhoud wel volop aanspreekt, een echte uitdaging is. Dit is uiteraard slechts een van de mogelijkheden, de computer is ook niet, zoals men wel eens schijnt te denken, een panacee voor alle kwalen.

Een andere opmerking gold het gedrag dat men probeerde in te oefenen : jezelf leren zien zoals je bent en functioneert in een sociale context, noemde iemand het. Authentiek en kritisch aanwezig zijn in de klas, zei een ander. Wat zonder meer duidelijk blijft, is de noodzaak aan openheid bij de leerkracht : alleen zo kan zij de creativiteit bij de leerlingen mogelijk maken.

De rol van de VON : een opdracht

Wat is nu de beste strategie die de VON kan gaan volgen om de creativiteit verder te gaan bevorderen in het Vlaamse onderwijs ? (Of moeten we, zoals iemand suggereerde, de term creativiteit zelf maar laten vallen omdat die geen appèlwaarde meer heeft ?) De vereniging moet ervoor zorgen dat de idee zelf aanwezig is om de achtergrond van alle VON-activiteiten en -publicaties. Men moet de mensen echter niet proberen te lijmen met begrippen, wel moet men ze helpen hun concrete problemen op te lossen

in een bepaalde geest. Dat is een goede VON-traditie, waar in de toekomst de activiteiten op gericht moeten blijven.

En toch, zo opperde men meteen al, ... zou het niet mogelijk zijn in plaats van de jaarlijkse conferentie, een formule waar toch wat sleet op zit, binnenkort eens een studiedag of -weekeinde te organiseren voor hen die de problematiek van deze namiddag verder uit willen diepen ?

Een persoonlijk besluit

Het is zeker zinnig, zo meent ondergetekende, de ideeën die op deze bijeenkomst aan de orde kwamen, eens op een mini-conferentie "handen en voeten te geven". De meeste deelnemers zijn naar huis (of naar de Chinees) gegaan met het gevoel gesterkt te zijn in hun wil om hun leerlingen tot creatieve mensen te vormen, maar of we dat nu ook meteen kunnen ? Nooit zal op dit gebied iets definitief zijn, creativiteit betekent grenzen verleggen, maar dat moeten wij ook blijven doen voor onszelf. En daarom is deze bijeenkomst in Gent geen middagje zelfbeklag, geen uithuilsessie of ook geen congres van masochistisch zelfverwijt geweest, maar een stap verder, over een grens zowel voor de VON als voor de individuele deelnemers.

Roger Roger, Leeuwerikenlei 3, 2520 EDEGEM.